

---

## Türk Bankacılık Sektörü Kredi-Mevduat Gelişmelerinin Bölgesel Analizi (2005-2011)

Adalet HAZAR<sup>1</sup>

Akademi Eğitim

[adalethazar@gmail.com](mailto:adalethazar@gmail.com)

Şenol BABUŞCU

Başkent Üniversitesi

TBF, Bankacılık Bölümü

[babuscu@baskent.edu.tr](mailto:babuscu@baskent.edu.tr)

---

### Özet

Bankacılık sektörü fon arz ve talep edenler arasında aracılık fonksiyonunu üstlenmektedir. Dolayısıyla finansal sistem derinleştikçe bankacılık sektörü ekonomik büyümenin dinamikleri arasında yer almakta ve ekonomik büyüme açısından önemli rol üstlenmektedir. Tasarrufların yetersiz olduğu ifade edilen ülkemizde bölgesel bazda 2005-2011 dönemine ilişkin gelişmelerin analiz edilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Rakamsal değerlendirmeler sonucunda satın alma gücü paritesi daha yüksek olmasına rağmen, büyük illerin tasarruf açısından daha yüksek performans gösterdiği görülmüştür. Bununla birlikte, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde satın alma gücü paritesi düşük olmakla birlikte tasarruflarının kredi tutarlarının altında olduğu izlenmiştir.

**Anahtar Sözcükler:** Kredi, Mevduat, Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı, Satın Alma Gücü Paritesi

**JEL Sınıflaması:** D01, D19, D39, G20

### Turkish Banking Sector Credit-Deposit Developments Regionally Analysis (2005-2011)

#### Abstract

Banking sector takes over the mediation function between fund suppliers and demand. So by the time the financial system gets deeper, banking sector involves to the dynamics and becomes a vital part of economic growth. In our country which expressed as having insufficient savings, regionally analysing in 2005-2011 period developments is the purpose of this study. On the numerical estimations, in spite of having more capacity to purchase parity, big cities shows a higher performance for savings. However especially the cities in the regions of East and Southeast Anatolia, purchase capacity parity is lower and savings are under their own costs.

**Key Words:** Credit, Deposit, Deposit to Loan Ratio, Purchasing Parity

**JEL Classifications:** D01, D19, D39, G20

---

<sup>1</sup> Sorumlu Yazar

## 1.Giriş

Finans sektörünün ekonomi içindeki yeri ve önemi, ülke ekonomilerinin performanslarının belirleyicileri arasındadır. Bu kapsamda finans sektörünün büyümesi ve daha fazla kesime ulaşması ekonomi açısından farklı açılardan önem taşımaktadır. Nitekim bir taraftan ülke tasarruflarının ekonomiye kazandırılması ve kayıt dışılığın azaltılması finansal kesimin daha geniş kitlelere ulaşmasının önemini ortaya koyarken, bankaların fon transferi fonksiyonları çerçevesinde bu kaynakları aktardıkları bireyler ve reel sektör açısından da gerek üretim gerekse tüketimde anahtar rol oynamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de tasarruf ve kredi gelişmelerinin yıllar itibariyle değişimi incelemek, aynı zamanda bölgesel bazda reel olarak daha olumlu gelişme gösteren yerleri istatistikî olarak göstermektir.

## 2. Literatür Taraması

Liu, Molyneux ve Wilson(2010) tarafından yapılan çalışmada, bölgesel ekonomik koşullar ve rekabet ile bunların Avrupa bankacılığında banka riskleri üzerindeki etkileri arasındaki ilişkiyi test etmek amaçlanmaktadır. Sonuçlar bölgesel banka rekabetleri ile istikrar arasında lineer olmayan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonuçları bölgesel işsizlik oranındaki artışla banka risklerinin de arttığını göstermektedir.

Valverde, Paso ve Fernández (2010) tarafından yapılan çalışmada İspanya’da bölgelerin ekonomik büyümeleri ile finansal aracılık arasındaki ilişki analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuçlar yeniliklerin bölgesel millî gelire, yatırımlara ve tasarruf artışlarına olumlu yansıdığını göstermektedir.

Reddy ve Reddy (2006) tarafından yapılan çalışmada amaç, 1985-2004 dönemini kapsayan bankacılık reformunun Andhra Pradesh eyaletinin alt bölge kırılımlarında yarattığı etkiyi belirlemektir. Analizler liberalizasyon öncesi ve sonrası dönem boyunca şube ve hesap sayılarında kredide ve mevduatta düşüş olduğunu göstermektedir. Kredilerin sektörler itibariyle dağılımına bakıldığında liberalizasyon öncesi ve sonrası dönemde tarımsal kredilerde azalma izlenmektedir. Diğer sektörlerde ise her iki periyotta da artış bulunmaktadır. Çalışmada varılan temel sonuç ise liberalizasyonun bölgelerarası eşitsizliği arttırmış olduğudur.

Valverde, Humphrey ve Fernandez (2003) tarafından yapılan çalışmada 1986-1998 yıllarını kapsayan dönem için İspanyada 5 büyük bölge üzerinde çalışılmıştır. Farklı piyasa göstergeleri kullanılarak bölgelerdeki rekabet ve büyümedeki değişimler gözlenmiştir. Deregülasyon, mevduat ve kredi faiz oranlarındaki marjın daralmasına yol açmış olsa bile bölgesel büyüme üzerinde etkili olduğuna dair bir bulgu elde edilememiştir.

Rodríguez, (1998) tarafından yürütülen çalışmada geleneksel bankaların bölgesel gelişmeler karşısında nötr olduğu görüşünün tersine, bankaların bölgesel ekonomik faaliyetlerin oluşumunda etkili olduğu görüşü savunulmaktadır. Bankaların kredilendirme yeteneklerine bağlı olarak bölgesel gelişmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Samolyk, (1994) tarafından yapılan çalışmada bölgesel düzeyde bankacılık koşulları ve ekonomik performans arasındaki ampirik ilişki test edilmeye çalışılmıştır. 1983-1990 arası dönemi kapsayan çalışmada bu asimetrinin gelir düzeylerinde artış sağlamakla birlikte bankaların kredi kalitesinin kötüleşmesinin nedenlerinden biri olduğu söylenmektedir.

Moore, Karaska ve Hill (1985) tarafından yapılan çalışmada bankacılık sistemi ve finansal piyasaların bölgesel ekonomilerin gelişimine sağladığı katkı test edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada para çarpanının bölgeler itibariyle bölgesel gelir çarpanı üzerindeki etkisi de incelenerek değerlendirme yapılmıştır.

### 3. Türkiye'deki Tasarruf, Kredi Gelişmeleri ve Türk Bankacılık Sektörünün Rolü

Türkiye'deki tasarrufların ekonomik hacim içindeki gelişime bakıldığında, tasarrufların yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Yurtiçi tasarruf oranının GSYİH'ya oranı 2011 yılsonu itibariyle % 13,3 seviyesinde gerçekleşmiştir (TBB Bankalarımız 2011, s. 12).

**Tablo 1:Yurtiçi Tasarruflar ve Tasarruf Dengesi**

GSYİH'ye oran, %	2002	2008	2010	2011
<b>Yurtiçi tasarruflar</b>	19,1	16,9	13,9	13,3
<b>Kamu</b>	-6,2	1,7	1,6	2,9
<b>Özel</b>	25,3	15,1	12,3	10,4
<b>Tasarruf Dengesi</b>	-2,6	-5,2	-6,3	-9,2
<b>Kamu</b>	-12,5	-2,5	-2,4	-1,6
<b>Özel</b>	9,9	-2,7	-3,9	-7,6
<b>Dış Kaynak</b>	2,6	5,2	-6,3	-9,2

**Kaynak:** TBB Bankalarımız Kitabı 2011, s:12.

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere, tasarruf oranı özel kesimde düşmüş, kamu kesiminde artmıştır. Tasarruf dengesi, tasarruflarla yatırımlar arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Farkın negatif olması tasarruf açığı olarak ifade edilmektedir. Tasarruf açığı 2011 yılsonu itibariyle 2010 yılına göre 2,9 puan artarak GSYİH'nın % 9,2'sine yükselmiştir. Genel görünüm olarak kamu kesiminde tasarruf açığının GSYİH'ya oranı düşerken, özel kesimde tasarruf açığı tersi yönde gelişme göstererek büyümüştür.

T. Bankacılık Sektörünün Aralık 2011 itibariyle toplam aktifleri GSYİH'nın % 94'ü (TBB, 2011, s. 33) iken, Haziran 2012 itibariyle yaklaşık % 89 olmuştur (TBB, 2012, s. 1). AB ülkelerinde bu rakam ekonominin karı olarak ifade edilmektedir. Toplam mevduatın GSYİH içindeki payı 2011 yılsonu itibariyle % 54'dür. Kredilerin gelişimine 2001 krizi sonrası dönemden itibaren genel olarak bakıldığında, kredi/GSYİH oranı artış göstermiştir. 2002 yılsonunda %13,9 seviyesinde olan oran, 2011 yılı üçüncü çeyreği sonunda %52,7 seviyesine yükselmiştir. Gelişmiş finansal sisteme sahip AB ülkelerinde bankacılık alanında güçlü ve sınır ötesi bankacılıkta merkez haline gelmiş olan Lüksemburg, Malta gibi ülkeler hariç tutulduğunda kredi/GSYİH oranının %100 seviyesinin üstünde olduğu görülmektedir (BDDK, 2011, s. 35).

Türk Bankacılık Sektörünün hem kaynak hem de kullanım açısından ülke piyasasında etkili olamadığı yerler olduğu bilinmektedir. Pazarlanan ürün ya da hizmetin hedef kitledeki yaygınlığı olarak penetrasyon açısından bakıldığında, bankacılık sektöründe temel bankacılık ürünlerindeki penetrasyon oranları gelişmiş ülkelerdeki göstergelere göre hala düşük seviyededir (Deloitte, 2011, s. 3). Hatta ülkede 6 milyon hane halkının hâlihazırda banka kullanmadığı tespitleri yer almaktadır ([www.capital.com](http://www.capital.com), 2012). Birçok göstergeye birlikte bakıldığında, Türkiye'de 4 kata kadar penetrasyon olanağı olduğu ifade edilmektedir.

#### **4. Analiz**

##### **4.1. Metodoloji**

Çalışmada kredi ve mevduat yapısı genel ortalamaları esas alınarak bölgesel bazda en yüksek ve en düşük performans değerlendirmesi ortalamadan standart sapmalar dikkate alınarak yorumlama yapılacaktır. Ayrıca, nominal rakamlar bölgesel bazda Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan enflasyon verileri ile reelleştirilecek, reel değerler açısından en yüksek ve en düşük performans gösteren bölgelerin sıralaması yapılarak yorumlanacaktır.

##### **4.2. Veri Seti**

Çalışmada kullanılan veri seti T. Bankalar Birliği tarafından yayınlanan ve bankacılık sektörünün yılsonu verilerini içeren istatistikî veri seti kapsamında yer alan: İller İtibariyle Mevduat 2005-2011, İller İtibariyle Kredi 2005-2011, İller İtibariyle Şube Dağılımı 2005-2011 dosyalarından alınmıştır.

Ayrıca, TÜİK tarafından yayınlanan 2005-2011 dönemine ait İstatistikî Bölgelere Göre Tüketici Fiyatları Endeksi ve Değişim Oranı verileri kullanılmıştır.

#### 4.3. T. Bankacılık Sektörünün Ülke Geneline Mevduat Yapısı

İstatistikî açıdan iller Türkiye İstatistik Kurumu tarafından belirlenmiş 26 bölge esas alınarak analizler yapılacaktır.

**Tablo 2: İstatistikî Bölgeler ve Kapsadığı İller**

TR10 (İstanbul)	TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)
TR31 (İzmir)	TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)
TR51 (Ankara)	TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)
TR52 (Konya, Karaman)	TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)
TR62 (Adana, Mersin)	TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)
TR63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

**Kaynak:** TÜİK

2005-2011 dönemine ilişkin mevduatın 26 bölge bazında oransal dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

**Tablo 3: Mevduatın Dağılımı % (2005-2011)**

<b>Bölgeler ve İller</b>	<b>2005</b>	<b>2006</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>
İstanbul	40,5	41,6	40,4	42,1	42,4	41,5	42,9
Ankara	16,7	15,7	17,9	16,3	14,9	15,8	16,2
İzmir	5,5	5,8	5,6	5,8	5,7	5,4	5,4
Bursa, Eskişehir, Bilecik	3,4	3,3	3,4	3,3	3,3	3,1	3,1
Antalya, Isparta, Burdur	2,6	2,6	2,7	2,6	2,6	2,7	2,8
Aydın, Denizli, Muğla	2,7	2,8	2,8	2,7	2,8	2,7	2,8
Adana, Mersin	2,7	2,8	2,9	2,8	2,9	2,6	2,6
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	2,5	2,2	2,2	2,1	2,0	2,1	2,2
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	1,5	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5
Kayseri, Sivas, Yozgat	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2	1,3
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Balıkesir, Çanakkale	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2
Konya, Karaman	1,1	1,0	1,1	1,0	1,1	1,1	1,2
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Zonguldak, Karabük, Bartın	0,9	0,9	0,9	0,8	1,0	0,9	0,8
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Şanlıurfa, Diyarbakır	0,4	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,3
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
Diğer*	8,1	8,1	7,0	7,7	7,8	8,9	6,8
<b>Toplam</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

**Kaynak: TBB**

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

Bankacılık sektöründeki kaynakların ortalama % 58'lik bölümü 2 il tarafından, %29'u 44 il tarafından, üretilmekte, kalan 35 il ise mevduatın % 5'lik bölümüne sahiptir.

Analiz yapılan 7 yıllık dönem içinde bölgelerin ve illerin mevduatlarının sektör paylarındaki artış hızına bakıldığında İstanbul'un en yüksek oranla ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

**Tablo 4: Mevduat Payındaki 6 Yıllık Ortalama Değişim**

Bölgeler ve İller	Artış Olanlar %	Bölgeler ve İller	Azalış Olanlar %
İstanbul	0,391	Erzurum, Erzincan, Bayburt	-0,003
Antalya, Isparta, Burdur	0,027	Kastamonu, Çankırı, Sinop	-0,004
Aydın, Denizli, Muğla	0,016	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	-0,004
Konya, Karaman	0,016	Bahkesir, Çanakkale	-0,007
Şanlıurfa, Diyarbakır	0,016	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	-0,008
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,015	Zonguldak, Karabük, Bartın	-0,009
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,015	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	-0,009
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	0,013	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	-0,010
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,007	İzmir	-0,016
Kayseri, Sivas, Yozgat	0,004	Adana, Mersin	-0,017
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,003	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	-0,033
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0,000	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	-0,046
		Bursa, Eskişehir, Bilecik	-0,066
		Ankara	-0,082
		Diğer*	-0,210

**Kaynak:** TBB

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

Ancak sektör mevduatından aldığı pay açısından üst sıralarda bulunan bazı il ve bölgelerde (Ankara, İzmir, Bursa, Eskişehir, Bilecik) sektör payında azalış yaşanırken, sektör payı çok düşük olan bazı il ve bölgelerin (Konya, Karaman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) sektör paylarında artış olduğu görülmektedir.

#### 4.4. Bankacılık Sektörünün Ülke Geneline Kredi Yapısı

Sektörün kredilerinin analiz yapılan 7 yıllık dönem ortalamasına göre % 46'sı mevduatın en yoğun olduğu İstanbul ve Ankara'da bulunmaktadır. 39 il krediden ortalama 35'lik pay alırken 40 il %5,5 civarında ortalama bir paya sahip bulunmaktadır.

**Tablo 5: Kredinin Dağılımı % (2005-2011)**

Bölgeler ve İller	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İstanbul	35,2	37,4	36,0	33,3	35,4	38,5	38,0
Ankara	10,2	10,6	9,8	9,0	10,1	9,9	9,9
İzmir	5,1	4,9	5,1	5,1	5,0	5,3	5,6
Bursa, Eskişehir, Bilecik	3,0	3,1	3,2	3,3	3,3	3,6	3,8
Antalya, Isparta, Burdur	2,6	2,8	2,9	3,1	3,3	3,4	3,6
Adana, Mersin	3,1	3,0	2,9	2,9	3,1	3,3	3,5
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	5,2	2,6	2,6	2,7	2,6	3,0	3,2
Aydın, Denizli, Muğla	2,5	2,7	2,7	2,7	2,6	2,7	2,8
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	1,2	1,3	1,3	1,3	1,5	1,8	2,0
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	1,3	1,4	1,3	1,4	1,4	1,8	2,0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8	1,9	1,9
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6	1,8	1,9
Kayseri, Sivas, Yozgat	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,6	1,7
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2,2	1,4	1,6	1,5	1,5	1,6	1,7
Konya, Karaman	1,0	1,0	1,2	1,2	1,2	1,3	1,5
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5
Balıkesir, Çanakkale	1,0	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3
Şanlıurfa, Diyarbakır	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	1,0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,9
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8
Zonguldak, Karabük, Bartın	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5
Van, Muş, Bitlis, Hakkari	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
İller Bankası A.Ş.	1,8	1,6	1,5	1,5	1,6	1,3	1,2
Diğer*	14,7	14,6	16,2	19,5	15,4	9,8	7,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

**Kaynak:** TBB

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

Krediden alınan paydaki değişimin ortalamasına göre bir değerlendirme yapıldığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:



**Tablo 6: Krediden Alınan Paydaki Değişim**

Bölgeler ve İller	Payı Artışı %	Bölgeler ve İller	Payı Değişmeyenler %	Bölgeler ve İller	Payı Azalışı %
İstanbul	0,5	Aydın, Denizli, Muğla	0,0	Ankara	- 0,1
Antalya, Isparta, Burdur	0,2	Balıkesir, Çanakkale	0,0	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	- 0,1
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	0,1	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0,0	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	- 0,3
Bursa, Eskişehir, Bilecik	0,1	Kırkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0,0		
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,1	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,0	İller Bankası A.Ş.	- 0,1
Konya, Karaman	0,1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0,0	Diğer*	- 1,3
İzmir	0,1	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,0		
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0,1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	0,0		
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,1	Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,0		
Şanlıurfa, Diyarbakır	0,1	Zonguldak, Karabük, Bartın	0,0		
Adana, Mersin	0,1	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,0		
Kayseri, Sivas, Yozgat	0,1				

**Kaynak: TBB**

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

Kredilerin temel ayrımı açısından bakıldığında tarımsal kredilerin ülke genelinde oransal dağılımında il 5 bölge aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

**Tablo 7: Tarımsal Kredinin Dağılımı % (2005-2011)**

Bölgeler ve İller	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Adana, Mersin	11,7	10,6	8,1	8,8	9,2	8,7	8,3
İzmir	9,2	1,1	8,6	8,6	8,9	8,7	8,0
Antalya, Isparta, Burdur	5,5	6,9	8,1	7,6	8,7	7,7	7,2
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	4,5	4,6	7,8	7,2	7,6	6,9	6,9
Aydın, Denizli, Muğla	4,2	6,1	7,0	7,0	7,4	6,9	6,7

**Kaynak: TBB**

Tarımsal kredilerin dağılımda ülke genelinde dengeli bir görünüm izlenmekte olup, tarımsal kredilerin % 95'i 63 ile aitken, %5'i 18 ile dağılmış durumdadır. Daha çok Doğu Anadolu illerinin tarımsal kredilerden aldığı pay düşük seviyededir.

Tarımsal kredi payının son 7 yıllık dönem içindeki ortalama değişimi incelendiğine, en çok dikkati çeken durum özellikle tarım sektöründe önemli paya sahip illerden İzmir, Adana ve Mersin'in paylarında gerileme olmasıdır. Ayrıca Karadeniz Bölgesinin önemli tarım merkezlerinden olan Trabzon, Ordu, Giresun ve Rize'nin de içinde bulunduğu illerin tarımsal kredi paylarındaki gerileme bir diğer önemli nokta olarak ön plana çıkmaktadır.

Ticari ve bireysel kredi olarak tanımlanabilecek bireysel ve ihtisas dışı ticari kredilerden en çok payı alan 5 bölge aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

**Tablo 9: İhtisas Dışı Kredinin Dağılımı % (2005-2011)**

Bölgeler ve İller	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İstanbul	37,9	39,5	38,1	35,1	37,7	40,9	40,4
Ankara	10,8	11,1	10,2	9,3	10,4	10,2	10,4
İzmir	5,0	5,0	5,0	5,0	4,9	5,2	5,6
Bursa, Eskişehir, Bilecik	2,9	3,0	3,1	3,2	3,2	3,5	3,7
Antalya, Isparta, Burdur	2,4	2,6	2,8	3,0	3,1	3,3	3,4

**Kaynak:** TBB

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

Ülke genelinde bireysel ve ihtisas dışı ticari kredilerin %49'u İstanbul ve Ankara olmak üzere 2 ilde, % 32'si 46 ilde, %4'ü ise 34 ilde bulunmaktadır. Analiz yapılan 7 yıllık dönemde ihtisas dışı kredilerde ortalama payını artıran 36 il, payında önemli bir değişim yaşamayan 39 il ve payında azalış olan 6 il bulunmaktadır.

**Tablo 10: İhtisas Dışı Krediden Alınan Paydaki Değişim**

Bölgeler ve İller	Artış Olanlar	Bölgeler ve İller	Aynı Kalanlar	Bölgeler ve İller	Azalış Olanlar
İstanbul	0,4	Aydın, Denizli, Muğla	0,0	Ankara	- 0,1
Antalya, Isparta, Burdur	0,2	Balıkesir, Çanakkale	0,0	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	- 0,4
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	0,1	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0,0	Diğer*	- 1,4
Bursa, Eskişehir, Bilecik	0,1	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0,0		
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,1	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,0		
İzmir	0,1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0,0		

**Kaynak:** TBB

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

#### 4.5. T. Bankacılık Sektörü Mevduatın Krediye Dönüşümü

Bankacılık sektörünün temel faaliyet alanının fon transferi olması nedeniyle, ana faaliyetine ilişkin en önemli performans göstergelerinden birisi mevduatın krediye dönüşüm oranıdır (kredi/mevduat). Mevduatın krediye dönüşümde en yüksek 5 bölge aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

**Tablo 11: Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı (2005-2011)**

Bölgeler ve İller	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,99	1,33	1,48	1,48	1,25	1,87	2,26
Şanlıurfa, Diyarbakır	0,82	0,89	1,11	1,34	1,16	1,38	1,76
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,79	0,99	1,05	1,18	0,85	1,15	1,52
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0,66	0,83	1,02	1,04	1,01	1,19	1,47
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	0,60	0,71	0,87	0,87	0,98	1,27	1,45

**Kaynak:** TBB

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

Mevduatın krediye dönüşüm oranının 1'in üzerinde olması demek yörenin ihtiyacı olan kredi için çevreden kaynak temin edildiği anlamını taşımaktadır. Ankara'nın bu gösterge açısından tasarruflarının bir kısmı krediye giderken, kalan kısmı diğer illerdeki kredilerin finansmanında kullanılmaktadır. Benzer durum da düşük düzeyde İstanbul ve İzmir illerinde gözlenmektedir.

Kullanılan kredi tutarının mevduatı geçtiği il sayısı oldukça yüksek olup, genel olarak tabloya bakıldığında 3 büyük ilin tasarruf sahiplerinin Anadolu'nun kredi taleplerini karşıladığı ifade edilebilir.

**Tablo 12: Mevduatın Krediyeye Dönüşüm Oranında 6 Yıllık Değişim Ortalaması En Yüksek 5 Bölge**

Bölgeler ve İller	Ort. Değişim	Sektör Ort. Sapma
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,21	0,15
Şanlıurfa, Diyarbakır	0,16	0,10
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	0,14	0,09
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0,14	0,08
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,12	0,07

Kaynak: TBB

Mevduatın krediyeye dönüşüm oranı açısından 6 yıllık değişimin ortalaması bankacılık sektörünün üzerinde olan 68 il iken, 13 il (İstanbul ve Ankara'nın da bulunduğu) sektör ortalamasının gerisinde kalmıştır.

**Tablo 13: Banka Şube Sayısında İlk 5 Bölge Dağılımı % (2005-2011)**

Bölgeler ve İller	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İstanbul	29,2	29,7	29,7	29,3	29,1	29,0	28,8
Ankara	9,8	10,0	9,8	10,1	9,9	9,9	9,9
İzmir	7,7	7,7	7,8	7,5	7,5	7,4	7,3
Antalya, Isparta, Burdur	4,1	4,3	4,4	4,7	4,7	5,0	5,0
Bursa, Eskişehir, Bilecik	4,3	4,4	4,6	4,7	4,7	4,8	4,8

Kaynak: TBB

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

Bankacılık sektöründeki şubelerin %46'sı 3 büyük ilde (İstanbul, Ankara, İzmir) iken, %51'i 67 ilde, %3'ü ise 11 ilde faaliyette bulunmaktadır.

2005-2011 döneminde bankaların açtıkları şube sayısı ve toplam yeni açılan şube sayısı içindeki payları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

**Tablo 14: 2005-2011 Dönemi Banka Şube Sayısındaki Artış ve Dağılımı – İlk 5 Bölge**

	Şube	Pay
İstanbul	1.010	28,16
Ankara	366	10,20
İzmir	242	6,75
Antalya, Isparta, Burdur	232	6,47
Bursa, Eskişehir, Bilecik	207	5,77

Kaynak: TBB

\* Kıbrıs ve Yurtdışına ait mevduat

Ülke genelinde açılan toplam net 3.587 adet şubenin %28'i İstanbul'da faaliyete geçerken, %10'u Ankara'da hizmete açılmıştır. Mevduat ve kredide 3 büyük ilden sonra ön sıralarda yer alan, Antalya, Isparta, Burdur, Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinde diğer illere göre daha fazla şube açıldığı görülmektedir (Tek tek il bazında açılan şube sayısı için Bkz. Ek Tablo 1).

#### 4.6. Mevduat ve Kredide Reel Gelişmeler

İl ve bölge bazında açıklanan enflasyon değerleri dikkate alınarak mevduat ve kredi rakamları reelleştirildiğinde farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. İstatistikî Bölgelere Göre Tüketici Fiyatları Endeksi ve Değişim Oranı Ek 2'de yer almaktadır.

**Tablo 15: 2005-2011 Dönemi Reel Mevduat Artışı – İlk 5 Bölge**

Bölgeler ve İller	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	0,14	-0,01	0,18	0,02	0,13	0,15
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	-0,01	0,03	0,27	0,10	0,07	0,12
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,21	-0,04	0,20	0,14	0,30	0,11
Konya, Karaman	0,09	0,08	0,12	0,12	0,12	0,10
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	-0,02	0,03	0,10	0,06	0,18	0,08

**Kaynak:** TBB

Sektör genelinde mevduatta reel artışın en yüksek olduğu yılın 2008 yılı, en düşük reel artışın ise 2011 yılı olduğu görülmektedir. 2011 yılı itibariyle tablo detaylı incelendiğinde, il ve bölge enflasyonu ile reelleştirilen mevduat gelişmeleri açısından sektörün oldukça üzerinde performans gösteren ve ilk sırada yer alan Hatay, K. Maraş ve Osmaniye illeri olmuştur. 3 büyük ilden İstanbul'un reel açıdan tasarruflarını korumayı başarırken, diğer 2 büyük il Ankara ve İzmir'in performanslarını düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan 12 ilde mevduat reel olarak erimiş, yani anapara enflasyon nedeniyle değer kaybetmiştir.

2011 yılı için yapılan değerlendirme reel mevduat artışlarının 6 yıllık ortalaması alınarak yapıldığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

**Tablo 16: 6 Yıllık Reel Mevduat Artışı**

Bölgeler ve İller	Ort. Reel Artış %	Performansı	
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	16,3	Sektör Ortalamasının Üzerinde	
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	15,3		
Şanlıurfa, Diyarbakır	11,8		
Antalya, Isparta, Burdur	10,8		
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	10,7		
Konya, Karaman	10,6		
İstanbul	10,3		
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	10,1		
Aydın, Denizli, Muğla	9,9		
Ankara	9,5		
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	9,4		
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	9,2		Sektörle Aynı
Erzurum, Erzincan, Bayburt	9,2		
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	8,8	Sektör Ortalamasının Altında	
İzmir	8,8		
Zonguldak, Karabük, Bartın	8,8		
Kayseri, Sivas, Yozgat	8,5		
Balıkesir, Çanakkale	8,3		
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	8,1		
Adana, Mersin	7,8		
Kastamonu, Çankırı, Sinop	7,8		
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	7,8		
Bursa, Eskişehir, Bilecik	7,3		
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	7,2		
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	7		
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	6		
Toplam	9,2		

**Kaynak: TBB**

Mevduatta reel artışı sektör ortalamasını üzerinde olan illerin sektör mevduatından aldığı pay % 69 seviyesindedir.

**Tablo 17: Reel Kredi Artışı**

<b>Bölgeler ve İller</b>	<b>2006</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,208	0,151	0,137	0,140	0,444	0,475
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,504	-0,004	0,460	0,000	0,474	0,418
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,331	0,143	0,270	-0,076	0,596	0,347
Konya, Karaman	0,414	0,323	0,238	-0,011	0,347	0,343
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,484	0,287	0,180	-0,036	0,300	0,336
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0,476	0,111	0,145	0,017	0,351	0,335
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0,292	0,227	0,083	0,079	0,299	0,327
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	0,347	0,215	0,168	0,151	0,468	0,324
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,359	0,123	0,052	0,033	0,369	0,323
Şanlıurfa, Diyarbakır	0,285	0,346	0,286	0,027	0,391	0,312
Kayseri, Sivas, Yozgat	0,390	0,128	0,140	-0,029	0,425	0,291
İzmir	0,252	0,235	0,224	-0,052	0,309	0,269
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0,413	0,265	0,122	0,026	0,331	0,263
Adana, Mersin	0,226	0,137	0,216	0,002	0,343	0,261
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	-0,188	0,339	0,107	-0,003	0,286	0,261
Bursa, Eskişehir, Bilecik	0,349	0,227	0,218	-0,017	0,363	0,259
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	-0,348	0,137	0,220	-0,009	0,439	0,252
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0,428	0,270	0,131	0,030	0,354	0,241
Antalya, Isparta, Burdur	0,422	0,235	0,280	0,022	0,316	0,238
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,450	0,139	0,094	0,069	0,331	0,237
Balıkesir, Çanakkale	0,423	0,229	0,172	0,005	0,296	0,235
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0,334	0,247	0,179	-0,007	0,276	0,231
Aydın, Denizli, Muğla	0,419	0,203	0,210	-0,065	0,290	0,195
Zonguldak, Karabük, Bartın	0,518	0,170	0,085	-0,010	0,337	0,189
Ankara	0,339	0,109	0,072	0,101	0,226	0,186
İstanbul	0,370	0,129	0,090	0,054	0,379	0,173
Toplam	0,301	0,184	0,185	-0,021	0,256	0,180

**Kaynak:** TBB

2011 yılı itibariyle kredilerin reel olarak artışında ilk sıraları daha çok Doğu Anadolu illerinin aldığı görülmektedir. 3 büyük ilden ikisi ise reel kredi artışı sırlamasında son iki sırada yer almaktadır. 6 yıllık ortalama kredi artışları reelleştirildiğinde aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

**Tablo 18: 6 Yıllık Ortalama Reel Kredi Artışı**

<b>Bölgeler ve İller</b>	<b>Ortalama</b>
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	30,9
Hatay, K.Maraş, Osmaniye	27,9
Konya, Karaman	27,6
Şanlıurfa, Diyarbakır	27,5
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	26,8
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	25,9
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	25,9
Antalya, Isparta, Burdur	25,2
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	24,2
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	23,9
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	23,7
Bursa, Eskişehir, Bilecik	23,3
Balıkesir, Çanakkale	22,7
Kayseri, Sivas, Yozgat	22,4
Kastamonu, Çankırı, Sinop	22,0
Erzurum, Erzincan, Bayburt	21,8
Zonguldak, Karabük, Bartın	21,5
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	21,0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	21,0
Aydın, Denizli, Muğla	20,9
İzmir	20,6
İstanbul	19,9
Adana, Mersin	19,8
Ankara	17,2
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	13,4
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	11,5
Toplam	18,1

**Kaynak:** TBB

Bu sıralama açısından da Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu illerinin üst sıralarda olduğu dikkati çekmektedir.

#### **4.7. Bölgesel Bazda Kredi – Mevduat Gelişmeleri ile Gini Katsayısının İlişkilendirilmesi**

Gelir dağılımı, ülkede belirli dönemler içinde üretilen gelirin kişiler, kişilerden oluşan gruplar veya üretim faktörleri arasında bölünmesi olarak ifade edilmektedir (Işık, 2006, s. 122).

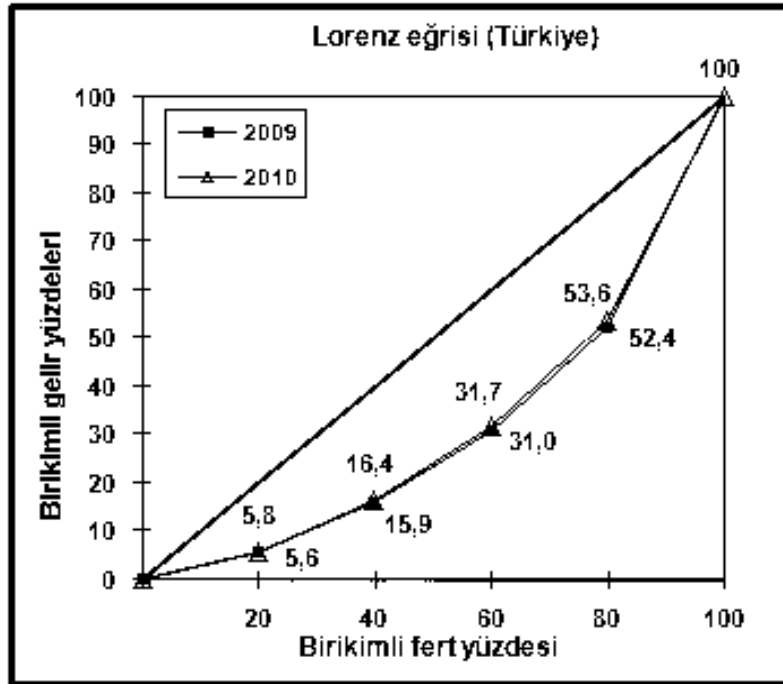
Daha detay bir bakışla, kişisel gelir dağılımı ise, toplam gelirin toplumu meydana getiren bireyler, aileler ve gruplar arasındaki dağılımını ifade etmektedir. Bu özelliğiyle, sosyoekonomik eşitsizliklerin de bir göstergesi olarak gösterilen



kişisel gelir dağılımı için “statik” nitelikte olduğu tanımlaması yapılmaktadır (Doğan ve Tek, 2007, s. 97).

Lorenz eğrisi, millî gelirin, onu elde eden nüfus arasındaki dağılımını göstermek amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracı olarak tanımlanmaktadır. Millî gelirin belirli bir birikimli payı ile onu elde edenlerin birikimli payı arasındaki ilişkiyi inceleyen Lorenz eğrisi, çizilirken bir karenin yatay eksenine nüfusun birikimli payları, dikey eksenine nüfusun belirli bir oranı için gelirin birikimli oranı kaydedilmektedir. Eşit birikimli nüfus paylarının millî gelirden aldıkları birikimli paylar işaretlendiğinde Lorenz eğrisi elde edilmektedir. Millî gelirin bireyler arasında tam ve eşit dağılması halinde, Lorenz eğrisi köşegenle temsil edilen eş bölüşüm doğrusu ile üst üste gelmektedir. Gelir dağılımı eşitlikten uzaklaştıkça Lorenz eğrisi eş bölüşüm doğrusundan uzaklaşmaktadır. Gelir eşitsizliğini ölçmede kullanılan Gini katsayısı, Lorenz eğrisinden yola çıkılarak hesaplanmaktadır. Lorenz eğrisinde 45 derecelik eş bölüşüm doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alanın, mutlak eşitlik doğrusunun altında kalan üçgenin alanına oranı Gini katsayısı olarak tanımlanmaktadır (Çalışkan, 2010, s: 98-99).

**Şekil 1: 2009 ve 2010 yılı Türkiye'nin Lorenz Eğrisi**



**Kaynak:** TÜİK, 2009 ve 2010 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Gini katsayısı 0-1 arasında değerler almakta olup, katsayının sıfır olması ülkede adil gelir dağılımı olduğunun göstergesidir. Gini katsayısının sıfırdan uzaklaşması gelir dağılımında adaletsizliğin arttığının bir göstergesidir.

Gelirin bölgesel dağılımını %20'lik gruplara göre analiz eden yaklaşıma göre, Türkiye'de iller arası gelir dağılımındaki dengesizlik büyük boyutlarda olduğu ifade edilmektedir (Dağdemir ve Acaroğlu, 2011, s. 52). Dolayısıyla bu göstergeler incelendiğinde kişi başına düşen ortalama yıllık geliri yüksek olmasına rağmen, gelir dağılımı ciddi biçimde eşitsiz olan ülkeler görülebileceği gibi, kişi başına düşen ortalama gelir düzeyi düşük olup, toplum içerisinde daha adil bir gelir dağılımını yakalamış ülkeler de tespit edilebilmektedir (Candaş ve Buğra, 2010, s. 9).

TÜİK tarafından gerçekleştirilen %20'lik fert gruplarına göre dilimler halinde hesapladığı gini katsayısı bölgeler itibariyle aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

**Tablo 19: Eşdeğer Hane halkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Yıllık Eşdeğer Hane halkı Kullanılabilir Gelirlerin Dağılımı**

	Gini katsayısı	
	2009	2010
TÜRKİYE	0,415	0,402
KENT	0,405	0,389
KIR	0,380	0,379
TR1 İstanbul	0,363	0,373
TR2 Batı Marmara (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale)	0,361	0,360
TR3 Ege (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	0,381	0,387
TR4 Doğu Marmara (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	0,368	0,341
TR5 Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman)	0,408	0,367
TR6 Akdeniz (Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	0,403	0,397
TR7 Orta Anadolu (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat)	0,395	0,362
TR8 Batı Karadeniz (Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	0,382	0,348
TR9 Doğu Karadeniz (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	0,359	0,327
TRA Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	0,407	0,404
TRB Ortadoğu Anadolu (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)	0,415	0,417
TRC Güneydoğu Anadolu ( Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	0,411	0,404

**Kaynak:** TÜİK, 2009 ve 2010 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

TÜİK tarafından belirlenmiş 26 istatistikî bölgenin 12 bölge bazında toplulaştırılmış haliyle açıkladığı Gini katsayılarının karşılaştırılabilmesi için, kredi ve mevduat rakamları ile da aynı bölgeler itibariyle tekrar toplulaştırılmıştır.

**Tablo 20: Bölgeler İtibariyle Gelir Dağılımı, Kredi ve Mevduat Artışları, Kredi / Mevduat Durumu**

	Gini Katsayısı	Reel Mevduat		Reel Kredi		Kredi /Mevduat Dönüşümü	
		2010	2010	2011	2010	2011	2010
TR9 Doğu Karadeniz (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	32,7	7,3	2,8	28,6	26,1	103,6	127,1
TR4 Doğu Marmara (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	34,1	11,9	3,3	39,8	25,5	103,7	126,1
TR8 Batı Karadeniz (Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	34,8	8,4	-1,8	34,4	22,6	99,5	124,3
TR2 Batı Marmara (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale)	36,0	9,4	-1,3	29,8	28,7	87,2	113,6
TR7 Orta Anadolu (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat)	36,2	9,7	3,4	39,1	28,1	92,3	114,5
TR5 Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman)	36,7	19,2	6,0	23,0	20,8	54,7	62,3
TR1 İstanbul	37,3	12,6	6,9	37,9	17,3	76,4	83,8
TR3 Ege (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	38,7	7,5	4,6	29,7	24,1	84,8	100,6
TR6 Akdeniz (Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	39,7	9,4	6,3	35,5	26,4	108,5	129,0
TRA Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	40,4	24,0	-4,4	32,4	32,6	100,2	138,9
TRC Güneydoğu Anadolu (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	40,4	10,5	8,0	51,8	34,7	157,7	196,8
TRB Ortadoğu Anadolu (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)	41,7	15,9	4,1	38,2	38,5	94,1	125,2
TÜRKİYE	40,2	13,9	2,9	25,6	18,0	82,5	94,6

**Kaynak:** TBB, TÜİK

Yukarıdaki tabloda TÜİK tarafından belirlenmiş bölgeler itibariyle 2010 yılı gelir dağılımı sıralaması esas alınarak kredi ve mevduat payları ile mevduatın krediye dönüşüm oranları yer almaktadır.

Son dönemde görülen iyileşmeye rağmen, Türkiye gelir adaleti bakımından AB ve OECD ülkeleri ile kıyaslandığında en düşük sıralarda yer alan ülkeler arasında olduğu ifade edilmektedir (Kurtipek, 2011, s. 137). Türkiye, OECD ülkeleri arasında Meksika'dan sonra en eşitsiz gelir dağılımına sahip ülke konumundadır (OECD, 2008, s. 25).

**Tablo 21: Bölgeler İtibariyle Gini Katsayısı, Reel Kredi ve Mevduat Artışı ile Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı Sıralamaları**

	Gini Katsayısı	Reel Mevduat Artışı		Reel Kredi Artışı		Kredi/Mevduat Dönüşümü	
		2010	2010	2011	2010	2011	2010
TR9 Doğu Karadeniz (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	32,7	13	10	11	7	4	4
TR4 Doğu Marmara (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	34,1	6	8	2	8	3	5
TR8 Batı Karadeniz (Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	34,8	11	12	7	10	6	7
TR2 Batı Marmara (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale)	36,0	10	11	9	4	9	9
TR7 Orta Anadolu (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat)	36,2	8	7	3	5	8	8
TR5 Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman)	36,7	2	4	13	11	13	13
TR1 İstanbul	37,3	5	2	5	13	12	12
TR3 Ege (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	38,7	12	5	10	9	10	10
TR6 Akdeniz (Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	39,7	9	3	6	6	2	3
TÜRKİYE	40,2	4	9	12	12	11	11
TRA Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	40,4	1	13	8	3	5	2
TRC Güneydoğu Anadolu (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	40,4	7	1	1	2	1	1
TRB Ortadoğu Anadolu (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)	41,7	3	6	4	1	7	6

**Kaynak:** TBB, TÜİK

Yukarıdaki tabloda bölgelerin reel mevduat – reel kredi artışları ile mevduatın krediye dönüşüm oranları sıraları yer almaktadır. 2010 ve 2011 yıllarında bölgeler itibariyle mevduatın krediye dönüşüm oranı sıralamasında önemli bir değişiklik

olmamıştır. Gini katsayısı ülke ortalamasının üzerinde ve yakın olan (gelir dağılımı açısından daha adaletsiz bölgeler) 3 bölgenin (Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Akdeniz) mevduatın krediye dönüşümünde en yüksek ilk 3 sırayı aldıkları görülmektedir. Bununla birlikte gelir dağılımı açısından ülke ortalamasına göre daha iyi olan ilk iki bölgenin (Doğu Karadeniz, Doğu Marmara) ise mevduatın krediye dönüşümünde 3. ve 4. sıraları alması dikkat çekici bir durum olarak değerlendirilebilir.

Gelir ve yaşam standardını gösteren göstergeler arasında GSYİH'nın yanısıra Satın Alma Gücü Paritesi de kullanılmaktadır. Satın Alma Gücü Paritesi (SGP)'nin temel amacı, Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) ve bileşenlerinin uluslararası reel karşılaştırmasına yönelik olanak vermesidir. SGP, farklı ulusal para birimiyle ifade edilen ekonomik göstergelerin ortak para birimine dönüştürülmesinde kullanılan, ulusal para birimlerinin satın alma gücünü eşitleyen bir değişim oranı olarak ifade edilmektedir (Eşiyok ve Sekmen, 2011, s. 10).

Bölgesel bazda, Türk Lirası'nın satın alma gücündeki farklılıklarının belirlenmesine yönelik İBBS Düzey-2'ye göre 26 bölgenin ortalama fiyat düzeyi 100 kabul edilerek, bölgesel bazda hesaplanan SGP'ye göre 2010 yılında, tüketim harcamaları ve fiyat düzeyi endekslerinin en yüksek olduğu bölge 114,3 ile İstanbul bölgesidir. 26 bölge içinde en pahalı bölgenin İstanbul bölgesi olduğu bunu, 106,5 endeks değeri ile Ankara bölgesinin 2. sırada, 105,6 fiyat düzeyi endeksi ile İzmir bölgesinin 3.sırada, 103,7 fiyat düzeyi endeksi ile Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane bölgesinin 4. sırada izlediği görülmektedir.

Fiyat düzeyi endeksi 100'ün üzerinde olan toplam 10 bölge yer almaktadır, bir başka ifade ile "pahalı" olan bölge sayısı 10'dur ve bu bölgeler arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin yer almaması da ilginç bir sonuçtur. Fiyat düzeyi endeksi 100'ün altında olan, "ucuz" olan bölge sayısı 16'dır. En düşük fiyat düzeyi endeksi 93,0 değeri ile Mardin, Batman, Şırnak, Siirt bölgesi iken, bunu 95,5 endeks değeri ile Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye bölgesi izlemektedir.

**Tablo 22: Satın Alma Gücü Paritesine Göre İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2 Bazında Tüketim Harcamaları Fiyat Düzeyi Endeksleri**

BÖLGE ADI	Endeks
İstanbul	114,3
Ankara	106,5
İzmir	105,6
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	104,2
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	103,7
Antalya, Isparta, Burdur	103,4
Bursa, Eskişehir, Bilecik	103,1
Balıkesir, Çanakkale	103,1
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	102,1
Aydın, Denizli, Muğla	101,0
Türkiye	100,0
Adana, Mersin	99,4
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	99,1
Zonguldak, Karabük, Bartın	99,0
Van, Muş, Bitlis, Hakkari	98,7
Erzurum, Erzincan, Bayburt	97,9
Kayseri, Sivas, Yozgat	97,7
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	97,6
Kastamonu, Çankırı, Sinop	97,5
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	96,9
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	96,6
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	96,3
Konya, Karaman	96,3
Şanlıurfa, Diyarbakır	96,0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	95,6
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	95,5
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	93,0

**Kaynak:** TÜİK

Bu sonuçlara göre, İstanbul bölgesinin fiyat düzeyi ile Mardin, Batman, Şırnak, Siirt bölgesinin fiyat düzeyinin arasındaki fark % 23 seviyesindedir. Türkiye'nin gelişmiş ve az gelişmiş bölgeleri arasında fiyat düzeyi endeksi açısından bu fark dikkat çekicidir (TOBB, 2011, s. 304). Bu gerçekleştirmeler kredi mevduat gelişmeleri ile birleştirildiğinde, mevduatın krediye dönüşüm oranı açısından yüksek gerçekleşme sağlayan Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde, buna karşılık fiyat düzeyi diğer bölgelerdeki illere göre daha düşük seviyededir. Aynı zamanda söz konusu iller gini katsayısı açısından da ülkenin gelir dağılımının en bozuk olduğu yerler olarak öne çıkmaktadır.

## 5. Sonuç

Tasarrufların yetersiz olduğu ifade edilen ülkemizde hem tasarruf oranını artırmak hem de bu kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak finansal piyasalar ve ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır.

Mevcut gelişmeler çerçevesinde yapılan çalışmada, reel olarak tasarruflarda artış sağlayan illerin daha çok büyük iller olduğu görülmektedir. Buna karşılık kredilerde reel artış sağlayan iller arasında daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki iller olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu iller gini katsayısı değerlerine göre ülkedeki gelirden daha az pay alan iller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu gelişmelerle birlikte mevduatın krediye dönüşüm oranı açısından da öncelikli olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki illerin ön sıralarda olduğu, bu illeri Doğu Karadeniz Bölgesindeki illerin takip ettiği ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmelerin yanı sıra satın alma gücü paritesine göre Doğu Karadeniz Bölgesindeki illerin fiyat düzeyi ülke ortalamasının oldukça gerisindedir.

Bu kapsamda, genel olarak ülke genelinde gelişmiş illerin satın alma gücü paritesi açısından ülkedeki en yüksek seviyelerde olmasına rağmen, ekonomisi daha küçük illeri finanse ettiği görülmektedir. Aynı zamanda son yıllarda TC Merkez Bankası'nın kredi hacmindeki artışı sınırlandırmaya yönelik politikalarına rağmen reel olarak kredilerdeki artışın tüm iller ve bölgeler açısından mevduattaki reel artışın çok üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.

## Kaynakça

Araştırma. "T. İş Bankası Genel Müdürü Adnan Bali İle Röportaj". Capital Dergisi, [www.capital.com.tr](http://www.capital.com.tr)

BDDK. (2011). *Finansal Piyasalar Raporu*. Ankara: BDDK, Aralık.

Candaş, A. ve A. Buğra (2010). *Türkiye'de Eşitsizlikler: Kalıcı Eşitsizliklere Genel Bir Bakış*. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Raporu, Haziran.

Çalışkan, Ş. (2010). *Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk*. Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı: 59, 2010/2, ss. 89–132.

Dağdemir, Ö. ve H. Acaroğlu. (2011). "Türkiye'de Bölgesel Gelir Dağılımının İller Düzeyinde Analizi, 1990-2006". Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Vol.:11, Sayı:1 ss.39-56.

Deloitte (2011). *Türk Finans Sektörü Değerlendirme Raporu*. Deloitte.

- Demir, Ş. S. (2011). *Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi ve Endeks Sıralamasının Analizi Raporu*. Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ekim.
- Doğan, C. ve M. Tek. (2007). “*Türkiye’de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi*”. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, ss. 93-119.
- Dumlu, U. ve Ö. Aydın. (2008). “*Ekonometrik Modellerle Türkiye İçin 2006 Yılı Gini Katsayısı Tahmini*”. Ege Akademik Bakış Dergisi, 8 (1), ss.373 – 393.
- Eşiyok, B. A. ve F. Sekmen. (2012).*Türkiye Ekonomisinde Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları, Doğu Anadolu’nun Bölgesel Gelişmedeki Yeri ve Çözüm Önerileri Raporu*. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Nisan.
- Filiz, Z. (2005). “*İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeylerine Göre Gruplandırılmasında Farklı Yaklaşımlar*”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 1, Haziran, ss.77-100.
- Güngör, S. (2011). ” *Yerel Yönetimlerin Borçlanmaları*”. Akademik Bakış Dergisi, Sayı 24, ss.1-16.
- Işık, N. (2006). “*Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi*”. Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi, Sayı 11, Aralık, s:119-127.
- Kurtipek, R. (2011). *Türkiye İçin Gelir Grupları Arası Gelir Oluşum İlişkisinin Miyazawa Yöntemiyle İncelenmesi*. Kalkınma Bakanlığı, Yayın No: 2830.
- Liu, H., P. Molyneux ve J.O.S. Wilson. (2010). “*Competition and Stability in European Banking: A Regional Analysis*”. Manchester School . ISSN 1463-6786 (In Press) August 2010.
- Moore C. L., G. J. Karaska and J. M. Hill. (1985). “*The impact of the banking system on regional analyses*”. Regional Studies, Vol.19, No.1, pp. 29–35.
- OECD. (2008). *Growing Unequal: Income Distribution and Poverty in OECD Countries*. Paris.
- Katherine A. S. (1994). “*Banking Conditions and Regional Economic Performance Evidence of a Regional Credit Channel*”. Journal of Monetary Economics, Vol.34, No.2, pp. 259–278.



- Reddy, K. S. ve P.P. Reddy (2006). “*Banking Sector Reforms And Equity - A Sub-Regional Analysis In Andhra Pradesh*”. Center for Economic and Social Studies (CESS), Working Paper No. 68 January.
- Rodríguez, F, C.J.(1998), “*Credit Availability And Regional Development*”, Papers in Regional Science, Vol.77, No.1, pp.63–75.
- TBB. (2011).*Bankalarımız*. TBB, Ankara.
- TBB. (2012). *Bankalarımız*. TBB, Ankara, Haziran.
- TOBB.(2011). *Ekonomik Rapor 2011*. TOBB, Ankara.
- Ünal, Ç. (2008). “*İnsani Gelişmişlik Endeksine Göre Türkiye'nin Bölgesel Farklılıkları*”. Coğrafi Bilimler Dergisi, 6 (2), ss.89-113.
- Valverde S.C., D. B. Humphrey ve F.R. Fernandez. (2003). “*Deregulation, Bank Competition and Regional Growth*”. Regional Studies Vol.37, No.3, 2003, pp.227-237.
- Valverde,S.C., R.L. Paso ve F.R. Fernández. (2010). “*Financial Innovations In Banking: Impact On Regional Growth*”. Department of Economics, University of Granada, Spain.
- Yılmaz, Ö. (2001).”*Bölgesel Eşitsizlik: Türkiye Örneği*”. Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:15, Sayı:1-2, Mart, ss.1-19.

**Ek 1: 2005-2011 Dönemi İllere Göre Şube Sayısındaki Artış**

İl	Şube	Pay	İl	Şube	Pay
İstanbul	1.010	28,16	Çanakkale	12	0,33
Ankara	366	10,20	Elazığ	12	0,33
İzmir	242	6,75	Van	12	0,33
Antalya	206	5,74	Batman	10	0,28
Bursa	160	4,46	Giresun	10	0,28
Konya	99	2,76	Kastamonu	10	0,28
Kocaeli (İzmit)	96	2,68	Yozgat	10	0,28
Adana	81	2,26	Ağrı	9	0,25
Gaziantep	69	1,92	Aksaray	9	0,25
İçel (Mersin)	68	1,90	Amasya	9	0,25
Muğla	68	1,90	Bolu	9	0,25
Kayseri	61	1,70	Kırkkale	9	0,25
Samsun	53	1,48	Osmaniye	9	0,25
Manisa	49	1,37	Uşak	9	0,25
Balıkesir	46	1,28	Bilecik	8	0,22
Denizli	42	1,17	Karaman	8	0,22
Sakarya (Adapazarı)	42	1,17	Kırklareli	8	0,22
Aydın	40	1,12	Niğde	8	0,22
Eskişehir	39	1,09	Yalova	8	0,22
Tekirdağ	38	1,06	Düzce	7	0,20
Trabzon	36	1,00	Erzincan	7	0,20
Hatay (Antakya)	35	0,98	Karabük	7	0,20
Diyarbakır	28	0,78	Bartın	6	0,17
Kahramanmaraş	26	0,72	Bitlis	6	0,17
Çorum	25	0,70	Gümüşhane	5	0,14
Şanlıurfa	25	0,70	Kırşehir	5	0,14
Tokat	25	0,70	Kilis	5	0,14
Afyonkarahisar	22	0,61	Nevşehir	5	0,14
Ordu	22	0,61	Çankırı	4	0,11
Edirne	18	0,50	Kars	4	0,11
Erzurum	18	0,50	Sinop	4	0,11
Sivas	18	0,50	Muş	3	0,08
Malatya	17	0,47	Bayburt	2	0,06
Kütahya	16	0,45	Bingöl	2	0,06
Mardin	16	0,45	İğdır	2	0,06
Zonguldak	15	0,42	Siirt	2	0,06
Isparta	14	0,39	Şırnak	2	0,06
Rize	14	0,39	Tunceli	2	0,06
Adıyaman	12	0,33	Ardahan	1	0,03
Artvin	12	0,33	Hakkâri	-1	-0,03
Burdur	12	0,33	Diğer*	27	0,76
			Toplam	3.587	100,00

**Kaynak:** TBB İl Bazında Şube Gelişim verilerinden tarafımızca derlenmiştir

**Ek 2: İstatistiki Bölgelere Göre Tüketici Fiyatları Endeksi ve Değişim Oranı (%) (2003=100)**

İstatistiki bölgeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<b>TÜRKİYE</b>	7,7	9,7	8,4	10,1	6,5	6,4	10,5
TR10 (İstanbul)	8,1	10,6	9,3	10,7	5,2	5,4	9,8
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	9,6	9,4	6,1	9,4	6,4	7,1	10,2
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	8,4	9,0	9,1	9,6	7,1	7,6	10,6
TR31 (İzmir)	8,2	8,6	8,1	5,8	8,9	7,3	10,2
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	8,5	8,7	8,7	8,2	7,3	7,0	10,9
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	8,3	8,5	8,5	9,0	6,8	7,7	10,2
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	8,6	10,2	7,7	10,2	4,9	6,5	9,9
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	9,7	10,5	9,3	10,6	5,0	5,6	10,9
TR51 (Ankara)	10,4	11,0	6,7	11,8	6,0	6,3	10,7
TR52 (Konya, Karaman)	8,3	9,6	8,3	8,9	6,6	8,4	9,9
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	8,2	8,9	7,5	8,8	7,0	6,1	10,0
TR62 (Adana, Mersin)	7,1	9,8	8,9	9,8	8,6	7,1	11,0
TR63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	6,9	8,6	8,5	11,3	6,7	7,1	11,4
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	7,0	10,1	8,6	10,9	7,4	7,9	12,1
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	6,6	12,2	8,7	10,7	6,7	7,7	11,7
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	7,1	7,9	9,6	11,4	3,4	6,3	11,1
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	6,6	9,1	9,0	10,6	5,1	7,6	11,6
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	7,9	9,7	8,8	10,1	6,2	6,6	11,1
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	8,4	9,1	8,6	11,4	6,7	7,0	11,1
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	9,3	9,6	8,6	12,0	4,6	8,2	12,1
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	7,4	8,5	9,7	12,2	5,6	8,8	11,8
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	5,9	10,1	7,6	11,6	7,8	7,0	11,5
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)	6,1	9,7	8,9	13,5	7,1	7,1	10,8
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	5,2	10,2	9,3	11,2	8,1	6,8	11,7
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	5,2	9,6	8,8	10,4	9,3	7,7	11,8
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	5,8	7,9	8,9	10,9	7,4	5,9	11,2

**Kaynak:** TÜİK